

Tăng cường hoạt động trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non qua hoạt động tạo hình bằng nguyên liệu sẵn có ở địa phương

Ngô Văn Nam*

*ThS. Khoa Giáo dục Mầm non, Trường Cao đẳng Sư phạm Nam Định

Received: 16/9/2023; Accepted: 19/9/2023; Published: 22/9/2023

Abstract: Experiencing with local shaping materials, children have direct contact with the materials of their birthplace. This is one of the factors that help children from an early age feel the characteristics of work, living and absorb local culture in the process of forming their personality. Therefore, enhancing experiential activities for children in preschool through shaping activities using locally available materials is very necessary in the development of children's personality.

Keywords: Experience, preschool, ingredients, shaping, locality.

1. Đặt vấn đề

Trong hoạt động tạo hình ở trường mầm non, trẻ được tiếp xúc với các nguyên liệu tạo hình cơ bản như giấy, bút chì, màu sáp, chì màu, bút dạ, đất nặn. Với mục đích phát triển cảm xúc, hình thành tình cảm thẩm mỹ, cung cấp cho trẻ kiến thức và các kỹ năng tạo hình. Đây là hoạt động rất cần thiết trong sự phát triển nhân cách của trẻ. Tuy nhiên, hoạt động tạo hình của trẻ ở các trường mầm non chỉ dừng lại ở việc cho trẻ tiếp xúc, sử dụng những nguyên liệu tạo hình cơ bản mà chưa sử dụng nguyên liệu sẵn có ở địa phương vào hoạt động tạo hình. Bài viết này xin chia sẻ vấn đề: Tăng cường hoạt động trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non qua hoạt động tạo hình bằng nguyên liệu sẵn có ở địa phương.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát hoạt động trải nghiệm với nguyên liệu tạo hình của trẻ trong hoạt động tạo hình

2.1.1. Hoạt động trải nghiệm với nguyên liệu tạo hình thường dùng ở trường Mầm non

1) Những nguyên liệu thường được dùng trong hoạt động tạo hình ở trường Mầm non

Trong hoạt động tạo hình ở trường Mầm non, trẻ được thực hành theo các hình thức sau: vẽ (vẽ theo mẫu, vẽ trang trí, vẽ theo đề tài và vẽ tự do), xé cắt dán (xé cắt dán theo mẫu, xé cắt dán trang trí, xé cắt dán theo đề tài và xé cắt dán theo ý thích), nặn (nặn theo mẫu, nặn theo đề tài, nặn theo ý thích). Các hình thức tạo hình đều có nguyên liệu đặc trưng cho phù hợp (vẽ thường dùng giấy, bút chì, bút dạ, sáp màu xé cắt dán thường dùng hồ dán, kéo, giấy màu, nặn thường dùng đất nặn được sản xuất sẵn). Những nguyên liệu trên đều được mua sắm, giáo viên (GV)

không thể tự chế biến trang bị cho trẻ.

2) Ưu điểm và hạn chế của nguyên liệu tạo hình thường được sử dụng ở trường Mầm non

Nguyên vật liệu tạo hình thường được dùng trong trường Mầm non đều dễ mua, sử dụng thông nhất trên tất cả các trường, đúng theo yêu cầu chung của chương trình.

Tuy nhiên những nguyên vật liệu tạo hình được sử dụng rộng rãi trong các trường Mầm non vẫn chưa phát huy hết được những đặc trưng mang tính địa phương truyền thống của khu vực. Điều này làm hạn chế khả năng cảm nhận và khám phá những tồn tại (thế giới) nơi trẻ sinh sống, nơi có thiên nhiên, con người với những hoạt động đặc trưng mang theo văn hóa bản địa, dân tộc.

2.1.2. Hoạt động trải nghiệm với nguyên liệu tạo hình sẵn có ở địa phương

1) Đặc điểm nguyên liệu sẵn có ở địa phương

Nguyên liệu sẵn có ở địa phương là những nguyên vật liệu không còn giá trị về mặt kinh tế, vẫn giữ nguyên được giá trị về màu sắc, có thể tái sử dụng. Ngay từ trong những nguyên vật liệu đó đã hàm chứa giá trị mà con người rất dễ cảm nhận vì nó tồn tại ngay bên cạnh đời sống sinh hoạt. Những nguyên liệu này do không có giá trị về mặt kinh tế nên thường không được chú ý đến, ít hoặc không được sử dụng như vật liệu tạo hình có giá trị.

Nguyên vật liệu sẵn có ở địa phương tạm chia thành các loại sau:

Nguyên liệu từ thiên nhiên là loại nguyên liệu sẵn có trong thiên nhiên có thể tái sử dụng (Lá cây, cành cây, rom, dạ, còi, quả, sọ dừa và các loại hạt. Vỏ các loại ngao, ốc, hến, sò, trai, trứng, lông gà, vịt... Tre,

luồng, trúc, vầu, mây, giang...). Những nguyên liệu này đôi khi vẫn được sử dụng làm đồ chơi cho trẻ và to ra có ưu thế khi màu sắc và hình dáng để tạo ra sản phẩm đẹp.

Nguyên liệu từ phế liệu tái sử dụng (các loại vỏ hộp sắt, chai, lọ, thìa, hộp nhựa.... Hộp cattong, giấy bìa, báo, vỏ bao thuốc lá...). Những nguyên liệu này ít được khai thác sử dụng trong các sản phẩm tạo hình cũng như trong các hoạt động tạo hình.

Nguyên liệu đặc trưng ở địa phương (bao gồm nguyên liệu đặc trưng từ tự nhiên của khu vực và nguyên liệu là các sản phẩm lỗi, thừa từ các làng nghề như vải vụn, gỗ vụn, nứa ghép và sản phẩm bị lỗi...). Những loại nguyên liệu đặc trưng của địa phương thường không được chú ý tới để tái sử dụng trong hoạt động tạo hình và các sản phẩm tạo hình vì ngay tại khu vực chúng tồn tại mặc định trong suy nghĩ đây là rác thải không dùng được.

2) Ưu điểm và hạn chế của nguyên liệu tạo hình sẵn có ở địa phương

Nguyên vật liệu sẵn có ở địa phương có ưu điểm nổi bật khi sử dụng làm nguyên liệu tạo hình. Về hình dáng, kích thước chúng rất phong phú, màu sắc ổn định, dễ kết hợp với các màu cơ bản và các màu được pha trộn khác. Khi sử dụng chúng tạo được nhiều hiệu ứng cho các sản phẩm tạo hình như hiệu quả về chất, độ nổi cao, màu sắc... Là loại chất liệu giản dị mang hơi thở cuộc sống đặc trưng cho khu vực, gọi được sinh hoạt lao động, văn hóa của con người, không mất tiền mua mà đã có sẵn chỉ chờ người dùng khai thác sử dụng để khơi dậy giá trị tiềm ẩn của chúng.

Tuy nhiên, nguyên vật liệu này cũng có một vài hạn chế: Để có được chúng đòi hỏi GV trong trường Mầm non phải rất tâm huyết, sáng tạo, tận dụng thời gian sâu sắc, lựa chọn để đảm bảo an toàn vệ sinh cho trẻ. Cần có chất liệu gắn dính chắc chắn như keo nến, keo 502...

2.2. Tăng cường sử dụng nguyên liệu tạo hình sẵn có ở địa phương trong hướng dẫn hoạt động tạo hình cho trẻ

2.2.1. Sử dụng nguyên vật liệu thường dùng và nguyên vật liệu sẵn có ở địa phương

1) SV và GV hướng dẫn trẻ hoạt động tạo hình

Trong các hoạt động tạo hình cho trẻ, GV có thể kết hợp những nguyên vật liệu thường được dùng trong nhà trường và nguyên liệu sẵn có cho các dạng bài như vẽ theo mẫu, vẽ trang trí, vẽ tranh... Cụ thể như bài trang trí đường diềm GV có thể hướng dẫn trẻ dùng vỏ hến hoặc vỏ sò, quét màu lên và gắn

thành họa tiết hoa năm cánh vào vị trí họa tiết trên đường diềm hoặc dùng vỏ sò làm khuôn để trẻ tô xung quanh kết hợp 5 lần tạo thành họa tiết hoa 5 cánh. Có thể dùng các loại hạt nhỏ (hạt na, hạt đậu, hạt dướng dướng vv) có màu sắc phong phú dán làm họa tiết, những hạt to hơn như hạt gạo có thể quét màu lên, kết hợp gắn đính trang trí cho hình vuông, hình chữ nhật hoặc trang trí cho các đồ vật. Khi sử dụng những nguyên vật liệu này GV hướng dẫn cần chú ý chuẩn bị đầy đủ cho mọi trẻ đều có nguyên vật liệu để dùng, điều này đòi hỏi GV phải tốn nhiều thời gian hơn bình thường mới có thể đạt hiệu quả như mong muốn. Trong các bài vẽ tranh GV có thể dùng các nguyên liệu từ cói, nan tre như chiếu cói hoặc mảnh tre, túi, làn cói bị hỏng, cắt lấy phần còn lành làm nền cho một bức tranh thay vì sử dụng giấy. Kết hợp màu sáp, bút dạ và lá cây khô, cành khô, vỏ sò, hến, hạt gạo cắt dán thành các hình theo nội dung của bài và kết hợp vẽ các phần còn lại của bức tranh.

Nhìn chung các nguyên vật liệu sẵn có ở địa phương sử dụng cho việc tạo thành một bức tranh nhanh đạt được hiệu quả vì yếu tố chất liệu dễ được thị giác chấp nhận, dễ gây được thiện cảm. Trong quá trình tạo ra chúng trẻ sẽ hứng thú hơn.

2) Trẻ thực hành các hoạt động tạo hình

Trong hoạt động tạo hình việc tạo hứng thú cho trẻ là yếu tố đầu tiên đi đến thành quả mong muốn. Với việc tiếp cận với một dạng nguyên liệu được sử dụng quá nhiều lần rất dễ gây cho trẻ sự nhàm chán, nguyên vật liệu tạo hình càng phong phú bao nhiêu càng gọi được bấy nhiêu hứng thú cho trẻ.

Khi trẻ thực hiện hoạt động tạo hình, GV cần giới thiệu về đặc trưng của nguyên liệu sẵn có ở địa phương để trẻ thấy được mối liên hệ giữa nguyên vật liệu tạo hình và môi trường xung quanh gồm tự nhiên và con người.

2.2.2. Tăng cường làm đồ chơi cho trẻ trải nghiệm bằng nguyên liệu sẵn có ở địa phương

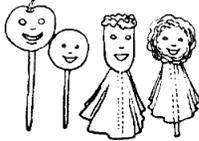
1) Làm đồ chơi từ nguyên liệu sẵn có ở địa phương

Đồ chơi, đồ dùng học tập cho trẻ trong các trường Mầm Non thường là đồ mua sẵn bằng chất liệu nhựa. Chúng có ưu thế lớn nhất là tiện trong việc trang bị đồng bộ cho các lớp, các khối, GV không cần phải tìm tòi suy nghĩ để tạo ra đồ dùng, đồ chơi. Mặc dù có ưu thế nhưng những đồ chơi mua sẵn trẻ không thể cảm nhận được sự phong phú về chất liệu tạo ra chúng cũng như sự nhận thức về môi trường sống và con người xung quanh. Song song với đồ chơi mua sẵn cần bổ xung những đồ chơi, đồ dùng tự làm từ

nguyên liệu sẵn có ở địa phương. Tùy theo từng loại nguyên liệu có sẵn ở địa phương có thể làm một số đồ chơi như sau:

- **Làm con rối từ quả, lá, hạt, hạt:** Nguyên liệu gồm các loại lá làm áo váy, nõ ngô làm đầu, râu ngô làm tóc, củ khoai, cà rốt làm miệng, hạt làm mắt. Thanh tre dài tk 10 - 20cm, mảnh vải KT (25 × 30cm), chỉ khâu hoặc dây đồng nhỏ. Màu Acrylic, keo nến

Cách làm: Lấy nõ ngô hoặc củ khoai gọt phần đầu, cổ, phần còn lại làm thân, dùng Acrylic quét màu da mặt, dùng râu ngô làm tóc. Lấy lá buộc xung quanh phần thân làm áo, buộc từ dưới lên thành các lớp xếp chồng lên nhau hoặc lấy vải buộc lên phần cổ làm áo váy. Dùng hạt đậu đen hoặc hạt na gắn làm mắt, cắt một phần củ cà rốt làm miệng. Cắm đoạn tre vào nõ ngô làm vị trí cầm con rối.

- **Làm con cá:** Nguyên liệu gồm quả phượng khô có độ cong vừa phải, hạt đậu trắng, mo cau, lá cây khô, keo nến, màu acrylic.

Cách làm: Quả phượng làm thân cá, mo cau hoặc lá cây khô cắt làm vây, dùng keo nến gắn vây lưng, vây đuôi, gắn hạt đậu làm mắt, dùng màu acrylic quét lên thân, vẽ mắt. ngoài ra có thể dùng quả phượng khô làm con rồng...

- **Làm con cua:** Lấy đất nặn nhồi vào mai cua, ghe, dùng que kem cắt làm càng, chân cua, gắn bằng keo 502, dùng màu tô chân và càng sao cho đồng màu với màu mai, gắn vào thân cua, ghe, gắn hạt đậu làm mắt.

- **Làm con vật từ sản phẩm nửa bị lỗi:** Nguyên liệu gồm 2 bát bầu dục bằng nửa, 1 đĩa tròn, 20 thìa nhựa, 2 đoạn tay tre đường kính khoảng 1,5 đến 2 cm, keo nến, keo 502, hạt đậu đen, sợi len, đoạn dây nhom (móc áo), màu acrylic.

Cách làm (con GV ng): Úp 2 bát làm thân, gắn 2 thìa úp vào nhau làm đầu, gắn sợi nhôm vào thân và đầu làm cổ, gắn sợi len vào cổ (hoặc có thể dùng vỏ bào nhuộm các màu làm lông cổ, cắt đĩa tròn hình quạt giấy, gắn vào cuối thân làm đuôi, gắn thìa lên đuôi, dùng màu vẽ mắt, cánh, đuôi, gắn 2 đoạn tre làm chân.

- **Làm đồ trang trí phòng học:** Nguyên liệu gồm đĩa tròn nhiều kích thước, rom, sợi len, màu acrylic.

Cách làm: vẽ hình các bộ phận trên khuôn mặt vào đĩa, gắn rom làm râu, gắn sợi len làm tóc, treo vào các vị trí phù hợp của phòng học.

Ngoài ra còn nhiều nguyên vật liệu đặc trưng của từng địa phương mà GV có thể chủ động sáng tạo theo ý đồ riêng.

2) **Tổ chức cho trẻ trải nghiệm làm đồ chơi bằng nguyên liệu sẵn có ở địa phương**

Tổ chức cho trẻ trải nghiệm làm đồ chơi là hoạt động mới không có trong nội dung hoạt động tạo hình trong nhà trường. Vậy nên cần sắp xếp hoạt động vào thời gian phù hợp hoặc có thể kết hợp, lồng ghép với một nội dung tương ứng trong hoạt động tạo hình. Trước khi cho trẻ trải nghiệm làm đồ chơi bằng các nguyên liệu sẵn có ở địa phương, GV cần giới thiệu đặc trưng chất liệu sử dụng, cho trẻ biết nguồn gốc được lấy từ đâu. Trước khi cho trẻ thực hành làm đồ chơi GV cần chuẩn bị kỹ. Đồ chơi phải được hướng dẫn làm với những thao tác đơn giản.

3. Kết luận

Tăng cường hoạt động trải nghiệm cho trẻ ở trường mầm non qua hoạt động tạo hình bằng nguyên liệu sẵn có ở địa phương là rất cần thiết trong sự phát triển nhân cách của trẻ. Đề “Hướng tới đổi mới đào tạo GV mầm non đáp ứng yêu cầu thực tiễn” với GV giảng dạy các học phần mỹ thuật cần hướng dẫn cho SV phương pháp tổ chức các hoạt động tạo hình trên nhiều loại nguyên vật liệu nhằm đáp ứng được yêu cầu đổi mới của thực tiễn giáo dục.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Thông tư số 12/2019/TT-BGDĐT về ban hành Chương trình bồi dưỡng thường xuyên GV mầm non, 2019

2. Phạm Mai Chi, Phùng Thị Tường (2001). *Hướng dẫn làm đồ chơi cho trẻ*, NXB Giáo dục,.

3. Lê Văn Bình (2002), *Tạo hình và PP hướng dẫn hoạt động tạo hình cho trẻ em - Hoạt động tạo hình, quyển 1*, NXB Đại học quốc gia Hà Nội,

4. Đặng Hồng Nhật (2001), *Tạo hình và PP hoạt động tạo hình- Làm đồ chơi, quyển 2*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.